

Erica Jong

U POSTELJI SA
DEOMONOM

Prevela Ljiljana Petrović

alnari
PUBLISHING

Beograd, 2009.

*Ovu knjigu posvećujem
uspomeni na mog oca,
Simora, i Kenu,
mom luckastom optimisti*

Kada sam bio mali, moja ambicija je bila da jednog dana postanem knjiga. Ne pisac. Ljudi mogu biti zgaženi kao mravi. Pisci nisu ništa imuniji na tu sudbinu od ostalih. Ali, to ne važi za knjige. Koliko god sistematično pokušavali da ih uništite, uvek postoji šansa da će se neki primerak zadržati na skrivenoj polici neke male i neugledne biblioteke u Rejkjaviku, Valjadolidu ili Vankuveru.

— Amos Oz

PREDGOVOR

Počela sam da pišem ovu knjigu kao priručnik namenjen mladim i neiskusnim piscima. Zašto? Verovatno zato što sam bila užasnuta idejom da napišem svoj sledeći roman. Već dugo, daleko duže nego što sam spremna da priznam, radila sam na „romanu broj devet“, kako ga nazivam u svojim beležnicama. Bacila bih se na posao, napisala nekih dve stotine strana, a onda dopustila da me zavede neki drugi projekat – roman o pesnikinji Sapfo iz antičke Grčke, autobiografski zapisi o mojoj spisateljskoj karijeri, bilo šta što bi mi odvuklo pažnju sa romana koji je romorio u mojim mislima.

Nakon brojnih pogrešnih početaka konačno znam da taj roman mora govoriti o Izadori Ving kao ženi koja je već zašla u izvesne godine. To me ispunjava strahom od pisanja. Roman u kojem bih se ponovo vratila svojoj najpoznatijoj junakinji, nakon svih tih otrežnjujućih godina koje su neminovno promenile i nju i mene samu, nije nimalo bezazlen i bezbolan poduhvat. Izadora nosi svoj prtljag, baš kao i njena autorka. Taj prtljag se možda skriva u skupocenim torbama marke *gojard* ili *viton*, ali je i dalje prtljag. Uprkos onome što mogu misliti moji verni čitaoci, meni nikada nije bilo lako da se razotkrijem u svojim knjigama.

Dok sam pisala svoj prvi roman, *Strah od letenja*, uporno sam ponavljala sebi da nemam razloga za strah jer to ionako niko neće čitati. Na sličan način sam napisala i ostale romane – mada je tada već bilo daleko teže

zavaravati se tom pomišlju. Najviše sam uživala dok sam pisala istorijske romane jer sam se tada mogla povući u Englesku osamnaestog veka, u renesansnu Veneciju, ili u antičku Grčku. Zabavno je skrivati se iza maske. Iza maske se, kao što su dobro znali učesnici drevnih mletačkih maskarada, osećate slobodno.

Kada je *Strah od letenja* postigao vrtoglavi tiraž i osvojio čitalačku publiku širom sveta – hvala bogu, ta knjiga još uvek privlači veliko interesovanje – našla sam se u neočekivanoj situaciji. Naučila sam da se moram povući u privatnost kako bih mogla da se usredsredim na svoj sledeći pohod. Uspeh može biti jednako zastrašujući kao i neuspeh. Imala sam utisak da sam neprestano pred očima javnosti. Osećala sam se kao žaba (uz dužno izvinjenje Emili Dickinson). Svi su me procenjivali na osnovu prvenca koji sam napisala dok sam bila mlada i zelena. Svi su se neprestano osvrtnali na „tu knjigu“.

Svi autori maštaju o tome da napišu knjigu koja će postati svojevrsni fenomen i koju će čitati – ili bar prelistavati – čak i ljudi koji nisu naročito zainteresovani za književnost. Svi odreda su počeli da komentarišu moju knjigu, čak i oni koji su jedva zavirili u nju. Međutim, nakon tog ranog i krajnje neočekivanog uspeha poželela sam da za sobom ostavim čitavu policu knjiga potpisanih mojim imenom. Nisam želela da budem samo prolazna senzacija. Moja poezija i istorijski romani terali su me da se suočim sa novim izazovima, uprkos tome što je ostatak sveta naprosto priželjkivao nastavak *Straha od letenja*. Osim toga, kao bivši akademik, volela sam da se zavučem u biblioteku i posvetim istraživačkom radu. Bilo je to daleko prijatnije i utešnije od nastojanja da živim u skladu sa reputacijom Erike Džong, skandalozne promoterke „ševe bez rajsferšlusa“.

To nipošto ne znači da se odričem svog prvog romana. Naprotiv, ponosna sam na njega. Mislim da je to bila prilično smela i sočna knjiga – što su kvaliteti koji se visoko kotiraju na mojoj lestvici. Međutim, napisala

sam je kada sam bila veoma mlada – pre više od tri i po decenije.

I tako sam provela pet godina bežeći od rada na svom narednom romanu i pronalazeći utehu u knjizi saveta upućenih mladim piscima koja mi je stajala u kompjuteru. Za *tu* knjigu sam takođe pravila beleške već petnaest godina! (Moje knjige dolaze na svet otprilike istom brzinom kao i mladunčad slonova.) U maloj plavoj svilenoj kineskoj beležnici zapisivala sam savete velikana ljudskog roda i njihovih vernih sledbenika – kako bi rekao Bruksov i Rajnerov »Starac od dve hiljade godina«. Neke od njih sam objavljivala na svom veb-sajtu, neke u književnom pregledu *Njujork tajmsa* – za koji sam napisala poduži članak o uticaju Silvije Plat na pisce moje generacije – a neke u časopisu *The Writer*. Ambiciozni mladi autori pisali su mi govoreći kako su im moja razmišljanja o književnosti bila od velike pomoći. Prva verzija te knjige o spisateljstvu sadržala je stvari nalik sledećem spisku:

DVADESET JEDNO PRAVILO ZA PISCE

1. Ispunite sebe verom, a ne cinizmom.
2. Budite dovoljno smeli da sanjate.
3. Ne razmišljajte o objavljivanju.
4. Pišite iz zadovoljstva.
5. Naterajte čitaoca da okrene sledeću stranicu.
6. Zaboravite na politiku (neka vaša istinska životna politika zrači iz teksta).
7. Zaboravite na intelekt.
8. Zaboravite na ego.
9. Budite početnik.
10. Prihvatite promenu.
11. Ne zavaravajte se pomišlju da su vam potrebna „izmenjena stanja svesti“.
12. Ne očekujte aplauze zbog toga što govorite istinu.
13. Koristite sva raspoloživa sredstva.

14. Zapamtite da je svaki dobar tekst istovremeno i opasan tekst.
15. Otvorite vrata za seks (telesnost, fizički svet)!
16. Zaboravite na kritičare.
17. Govorite lične, a ne svetske istine.
18. Budite čvrsto vezani za zemlju.
19. Budite divlji i neobuzdani!
20. Pišite za dete (u sebi i u drugima).
21. Nema pravila.

Zapravo, sve su to bili saveti koje sam davala *sama sebi* u trenucima kada sam bila prestrašena pomišlju da napišem makar i jednu jedinu reč. Da sam želela, mogla sam objaviti taj priručnik. Imala sam izdavača koji mi je već isplatio avans za taj rukopis i ubacio ga u svoj raspored. Ali, što sam ga duže analizirala, postajala sam sve obeshrabrenija.

Zaboga, pa bilo je već toliko knjiga o pisanju! Nama je trebalo još *čitalaca*, a ne još pisaca. Već je postojala prava industrija književnih radionica. I sama sam često posećivala ta mesta u ulozi predavača, ohrabrujući ljude koji *nikada* neće postati pisci, koji nisu imali hrabrosti da budu iskreni ili nisu posedovali talenat za baratanje rečima ili nisu imali strpljenja da zagreju stolicu. Među njima je bilo mnogo dobrih klinaca i marljivih ljudi u zrelih godinama, a ja sam, vođena instinktom socijalnog radnika, smatrala da treba da pomognem ljudima u nevolji. Osim toga, honorari od tih predavanja omogućavali su mi da prebrodim period do sledeće knjige. Ponekad sam to radila i besplatno, izlazeći u susret svojoj kćerki ili bliskim prijateljima. Volim da držim predavanja. Bio je to moj prvi i jedini istinski posao.

Ali, pisanje je zastrašujuća profesija. Jedne godine dobijete avans za knjigu, da bi dve godine kasnije ustanovili da ste već spiskali sav novac, a da se knjizi još uvek ne nazire kraj. Većina pisaca ne može zaraditi za egzistenciju ako se istovremeno ne bavi predavanjima,

uredništvom, reklamama, novinarstvom, televizijom ili pisanjem scenarija za filmove koji nikada neće biti snimljeni.

Zašto sam ljudima preporučivala takvo čistište? Samo oni koji nemaju *nikakvog drugog izbora* treba da se bave pisanjem. Izdavači iz godine u godinu postaju sve mršaviji i sve opakiji. Avansi postaju sve tanji, a jedino merilo vašeg kvaliteta su dobri tiraži. Čak vas i literarni agenti više ne žele ako je vaš poslednji projekat doživeo neuspeh. U vreme kada sam ja počinjala da pišem na bestseller liste su po pravilu dospevala dela koja su se odlikovala književnim kvalitetima. Danas top-listama uglavnom haraju ljubavni romani koji su se nekada prodavali po dragstorima ili serijali koje stvaraju timovi ljudi skrivajući se iza određenog brenda.

Ja lično nemam ništa protiv tih sindikalno napisanih knjiga, ako je naziv tog sindikata naznačen na korica-ma. Sve ono što navodi ljude da se late čitanja je dobro. Misteriozne priče o Nensi Dru bile su plod takvog timskog rada i ja sam ih prosto gutala u svom detinjstvu. Tokom letovanja na Fajer ajlendu štedela sam novac od džeparca kako bih kupila najnoviju knjigu iz tog serijala. Čim bi mi pala šaka, bacila bih se na čitanje i slistila je u roku od dva sata. Bila sam zaljubljena u Nensinog dečka Neda Nikersona i u njen crveni „kabriolet“ i u njenog „nestašnog“ drugara Džordža. Žao mi je što su osavremenili taj serijal. Bile su to luckaste i istinite priče – savršeni prikaz devojke koja je odrasla bez majke i bila zaljubljena u svog oca. Činilo mi se kao da sam i sama izašla iz te priče.

Za razliku od toga, moja kćerka Moli je provela čitavo detinjstvo govoreći, „Nije mi ni na kraj pameti da postanem pisac! Uopšte mi nije jasno zašto bi *bilo ko* to želeo! Jedne godine se spakujemo i otputujemo za Evropu, a onda smo dve godine kasnije već totalno švorc, a ti postaješ histerična i bacaš se u očajničku potragu za predavačkim poslom.“ A onda je, kada je napunila de-

vetnaest godina, sela i napisala svoj prvenac *Normalna devojka*. Očigledno nije imala drugog izbora. Objavila je tu knjigu dve godine kasnije i odmah potom napisala nastavak, *Neprilagođena devojka* – knjigu satiričnih eseja koju je objavila u svojoj dvadeset šestoj godini, kada je već i sama imala jednogodišnju bebu. Nije mogla da odoli svom spisateljskom porivu – baš kao i njena majka. Nije imala drugog izbora osim da se lati pera. Odbijala je da joj na bilo koji način pomognem. Pronašla je sopstvenog agenta i izdavača. Bez tog poriva – i bez odgovarajuće finansijske zaleđine ili imućnog dede koji će preuzeti plaćanje računa – ko se uopšte može baviti pisanjem? Samo ljudi koji su kadri da žive u stanu bez tople vode i da se pretvaraju kako im to savršeno odgovara.

Zašto sam se onda upustila u taj savetodavni biznis? Moja dužnost je bila da saopštim ono što sam smatrala istinom. Oduvek sam imala talenat za dizanje prašine. Moje stvaralaštvo nikada nije nailazilo na jednodušnu podršku. Zapravo, ponosila sam se svojom kontroverznošću. Kada bi me zasuli kamenicama, znala sam da radim pravu stvar.

Izađi na podijum i kaži istinu, govorila sam sebi. To je ono što treba da radiš, umesto da šetaš naokolo i deliš savete.

A onda mi se desilo jedno značajno iskustvo. Bila sam pozvana da održim govor na koledžu Stejten ajland pri Njujorškom gradskom univerzitetu, gde sam došla svoj prvi počasni doktorat. Odlučila sam da, umesto uobičajenih šupljih fraza i reči ohrabrenja, studentima kažem istinu. Znala sam da Staten Ajlend predstavlja crvenu (republikansku) opštinu u pretežno plavom (demokratskom) gradu. Znala sam da će moja publika najverovatnije biti sastavljena od sinova i kćeri vatrogasaca i policajaca koji su glasali za Džordža V. Buša. Ali, zašto bih se pojavila kao jedan od govornika na svečanom uručanju diploma ako se od mene očekivalo da podilazim svojoj publici i govorim im ono što su želeli da čuju?

Šta sam *ja* želela da čujem kada sam imala dvadeset jednu godinu? Šta bi tim povodom rekao neko od mojih omiljenih autora – Džonatan Svift, Isak Baševiš Singer, Pablo Neruda, Volt Vitman ili Emili Dickinson? Oni sigurno ne bi rekli „Ugrabi dan ili će dan zgrabiti tebe“, ili „Ispiši svoj san na jajetu i sačekaj da se izlegne“, ili „Sledi svoje blaženstvo“. Te fraze su možda bile nove i sveže u vreme Džozefa Kembela i Bila Mojersa, ali su u međuvremenu postale strašno otrcane i izandale zahvaljujući brojnim sledbenicima *nju ejdža* koji nas sa svih strana zasipaju sličnim parolama.

Postojao je samo jedan način da se kaže istina, a on se sastojao u tome da tim klincima, njihovim roditeljima i profesorima kažem zašto sam bila tu. Bila sam tu zato što sam bila pisac, a pisac je onaj koji univerzalnu jezičku kurvu ponovo vraća u devičansko stanje. Nisam nameravala da se držim ustanovljenih klišeja. Želela sam da govorim o moći i snazi reči – o temi koja je počela da me okupira još od pokretanja takozvane kampanje protiv terorizma, kampanje koja kidnapuje i skrnavi jezik, stvarajući nove teroriste. Jezik, po mom mišljenju, nikada nije bio izložen većim zloupotrebama. Evo šta sam tom prilikom rekla:

Jezik je izuzetno važan zato što oni koji upravljaju rečima upravljaju razgovorom, zato što oni koji upravljaju razgovorom upravljaju njegovim ishodom, zato što oni koji oblikuju debatu unapred odnose pobeđu u njoj, zato što je sve teže i teže govoriti istinu u Americi koja se utapa u orvelovskom novogovoru.

Nikada nije bilo lako govoriti istinu. To nije bilo lako ni Džonatanu Sviftu ili Aleksandru Poupu, Tomasu Pejnu ili Tomasu Džefersonu, Meri Vulstonkraft ili bilo kom pisaru iz doba prosvetiteljstva. Međutim, u naše vreme, angloamerički govor je suočen sa invazijom promišljenih lažova: političara, filmskih zvezda, reklamnih agenata i korporacija koje ih unajmljuju, gurua „novog doba“ i

drugih slavnihi ličnosti. Svi oni su ubeđeni da imaju dobre razloge da govore stvari koje su direktno suprotne onome što misle.

Vrhovni obmanjivač javnog mnjenja govori o „zdravim šumama“ kada misli na krčenje stabala, o „vedrom i čistom nebu“ kada misli na zagađenje. Njegovi generali govore o „donošenju mira“ kada misle na ubijanje ljudi, o „kolateralnoj šteti“ kada misle na ubijanje stranih civila. Govore o „prijateljskoj vatri“ kada misle na ubijanje naših sopstvenih vojnika. Ali, nisu samo ljudi iz vlade oni koji nas promišljeno obasipaju lažima.

Filmske zvezde nam govore o svojim novim ljubavima, ali iza takvih izjava stoji obična samoreklama. Kao očigledan primer mogu se navesti Tom Kruz i Kejt Holms. Većina ljudi misli da je njihova veza lišena ljubavi, ali su se oni pojavili kao zaljubljeni golupčići kod Opre Vinfri, tako da tu sigurno nešto mora postojati. Da li im je Opra poverovala? Čisto sumnjam. Ona je pametna žena.

Gurui novog doba su možda najveći od svih izobličitelja reči. Da li nam je zaista potreban „velnes“, kada imamo „zdravlje“? Da li su nam potrebni „iscelitelji“ umesto lekara? (Obe reči imaju isto značenje, ali ova prva zvuči „alternativnije“ – što je još jedan folirantski izraz). Da li nam je potrebno „holističko“ kada već imamo „celovito“? Da li izraz „holističko“ zvuči otmenije nego „celovito“? Jednostavnim jezikom se mogu iskazati najdubokoumnije misli, kao što nas je učio Džonatan Svift. „Velnese“ nije ništa bolji izraz od „zdravlja“. Samo što zvuči pomodnije.

Pre izvesnog vremena sam na velnese veb-sajtu pročitala da je čokolada dobra za srce – ali samo onda kada nije pomešana sa mašću i šećerom ili adaptirana u razne industrijske proizvode. To ipak nije sprečilo kompaniju „Mars“ da istupi sa tvrdnjom kako njihove čokoladice imaju povoljne efekte na srce. Izraz „zdravo za srce“ predstavlja još jednu od fraza koja zvuči bombastično, ali je suštinski isprazna.

Onog trenutka kada reči postanu iskvarene i izobličene, postaje nemoguće govoriti istinu. Naša zemlja je utemeljena na ideji da jednostavne reči naroda imaju veću težinu od otmenih reči kraljeva. Mi se i dan-danas divimo Džordžu Vašingtonu, ne samo zbog toga što je odbio da bude kralj, već i zato što nije dopuštao laž – iako čuvena priča o trešnjinom drvetu može biti potpuno apokrifna. U današnje vreme, mi pred političare postavljamo daleko niže standarde. Mi od njih zapravo očekujemo da nas lažu. Dajemo im punu slobodu da nas zasipaju izmišljotinama. Dopuštamo im da se ogluše o svoje reči i obećanja. Ne očekujemo da od njih čujemo istinu o vlasti, baš kao što od filmskih zvezda ne očekujemo istinu o ljubavnom životu. Olako otpisujemo njihove laži, smatrajući ih nužnom pojavom u komunikaciji sa javnošću. Pošto smo prestali da očekujemo istinu, retko kad je i dobijamo.

Međutim, ja lično nikada nisam prestala da očekujem istinu, nikada nisam prestala da dajem sve od sebe kako bih je saopštila drugima, niti da budem besna kada bih ostala uskraćena za nju. Zbog čega mi je to toliko važno? Na to pitanje može odgovoriti samo Bog. Rođena sam takva i sebi sam stavila u zadatak da preko svojih knjiga i ostale navedem da mrze laž.

Zašto je tako važno odgovoriti besom na laži kojima nas zasipaju? Zato što od toga zavisi naš celokupni opstanak, kao i republika u kojoj živimo. To je ključni faktor u našim životima – bilo da se radi o farmaceutskim kompanijama koje lansiraju laži o lekovima koje proizvode, o hemijskim korporacijama koje lažu o zagađenju koje stvaraju, ili o političarima koji lažu o tome zašto se naši mladi sunarodnici vraćaju kući u sanducima obavijenim zastavom. Ako smo uskraćeni za istinu, nalazimo se u ozbiljnoj opasnosti, a istina zavisi od reči.

U vreme Vijetnamskog rata poginuli vojnici su se vraćali kući u „vrećama za telo“. Taj izraz je postao politizovan, tako da se u vojničkom žargonu danas koristi eufemizam „transportne tube“ – u kojima se, koliko shvatam,

„naši momci“ (kako ih predsednik naziva) prebacuju sa bojnog polja na groblje. To se dešava kada „pacijent ne uspe da realizuje svoj životni potencijal“ – ili, jednostavnije rečeno, kada siroti vojnik ispusti dušu.

Na tom mestu neki od studenata i predavača počeli su da aplaudiraju, a drugi da zvižde i negoduju, bacajući naokolo velike šarene lopte za plažu.

Moj govor je prilično kasnio zbog toga što je troje nenajavljenih političara bilo dovezeno limuzinama do otvorenog podijuma i ubačeno u program pre ostalih govornika – među kojima su se nalazili upravnik koledža, rektor Gradskog univerziteta, dekan fakulteta, student koji je poneo titulu učenika generacije i moja malenkost. Akademska procesija je počela u pola deset ujutru i tako smo svi sedeli i čekali u svojim svečanim univerzitet-skim odorama dok su preko reda progurani političari – neki anonimni krelac koji se zanosio pomišlju da će postati njujorški gradonačelnik, senator Čak Šumer i beznadežni protivkandidat senatorke Hilari Klinton – razglabali o svojim uspesima.

Čak Šumer nam je ukazao milost i skratio govor. Rekao je okupljenim studentima da upravo njemu treba da zahvale za dobijanje finansijskih olakšica pri plaćanju školarine. Dok sam ga slušala, čeznutljivo sam se prisećala onih davnih šezdesetih godina kada je na Njujorškom gradskom koledžu, gde sam u to vreme predavala, školovanje bilo besplatno. Ova generacija studenata verovatno nikada nije čula za uzvišeni ideal akademskog obrazovanja za sve koji su posedovali odgovarajući talenat i sposobnosti. Oni su finansirali svoje školovanje radeći istovremeno po dva ili tri posla i upadajući (često zajedno sa svojim roditeljima) u ogromne dugove kako bi mogli priuštiti taj luksuz, ali su uprkos tome i dalje glasali za predsednika koji je smatrao da samo bogati imaju pravo na visoko obrazovanje. Njihovo nepoznavanje istorije me je prosto bolelo. Postajem staro

džangrizalo, pomislila sam, koje se zanosi sećanjima na besplatno školovanje na Njujorškom gradskom univerzitetu. Današnja omladina naprosto podrazumeva da nema drugog izbora osim da započne svoj samostalni život plivajući u dugovima. Sigurno bi upucali glasnika ako počnem da ih smaram nekim prevaziđenim idealom besplatnog obrazovanja. Zbog toga sam odlučila da je najbolje da ne širim diskusiju, već da se držim svog govora o jeziku i našoj dužnosti da kažemo istinu.

Orvelovski novogovor je svuda oko nas, rekla sam.

Senator Orin Heč tvrdi da „smrtna kazna predstavlja društvenu potvrdu svetosti ljudskog života.“ Mogla bih citirati još masu sličnih izjava. Primera ima do mile volje.

Zašto bi neko poput mene proveo čitav život u radnoj sobi igrajući se rečima? Zato što reči često odlučuju o tome ko će pobediti, a ko izgubiti. Kada je u debati o dopustivosti abortusa jedna od strana sebe proglasila pobornicima „prava na život“, suprotstavivši se taboru koji su sačinjavali pobornici „prava na izbor“, bilo je samo pitanje vremena kada će oni odneti konačnu prevlast u raspravi. „Pravo na život“ je predstavljalo briljantan, mada donekle zavodljiv izbor – namerno koristim baš taj izraz. Sasvim je moguće da ćemo morati da izgubimo pravo na izbor kako bismo ga jednog dana mogli ponovo steći. Danas, kada posredstvom sonograma možemo videti te ručice i nožice u majčinoj utrobi, niko više ne može podržavati pravo na abortus. Nekada su prvi otkucaji bebinog srca označavali trenutak kada bi naša srca postala preplavljena emocijima. Sada je tu ulogu preuzeo prvi sonogram. Mladi budući roditelji pokazuju prvi sonogram budućim bakama i dekama i svi počinju da plaču pred tim dirljivim prizorom. Kako i ne bi? Nov život se rađa pred njihovim očima. Ko može ostati ravnodušan prema tome?

Uložila sam veliki deo svog života i novčanih prihoda na podržavanje kampanje „Rou protiv Vejda“*, pa ipak shvatam današnje pobornike takozvanog „prava na život“. Teško da se slažem sa njima, ali ih razumem. Naša stara shvatanja danas deluju idiotski i prevaziđeno. Privatnost je apstraktni pojam u poređenju sa tim sićušnim nožicama i ručicama. Mi stari levičarski orijentisani liberali nismo mogli ni slutiti kakva će se lavina sručiti na nas nakon pojave sonograma. „Pravo na život“ je tako seksi. Ono je definitivno privlačnije od „prava na izbor“. Zanimarićemo činjenicu da su mnogi pobornici „prava na život“ i dalje vatreni poklonici smrtne kazne. Oni imaju bolji slogan, dok smo se mi zaglavili u maglovitim i neodređenim značenjima „izbora“.

Dakle, jezik je i te kako važan. Ako jezik nije jasan, nisu jasne ni motivacije koje stoje iza njega. Nejasno i neodređeno izražavanje nesumnjivo ukazuje da neko pokušava da vam zavuče ruku u džep. Izrazi kao što su „velnes veb-sajt“ i „zdravo za srce“ ukazuju da će vaša kreditna kartica uskoro biti orobljena. Fraze kao što su „osovine zla“ i „jedanaesti septembar je sve promenio“ znače da na red uskoro može doći i vaš karton u vojnom odseku. Parole kao što su „najhrabriji koji su pali“ i „večna slava poginulima“ znače da se i vi uskoro možete naći među njima. Sve te fraze imaju za cilj da blokiraju vaše razmišljanje. Svi ti slogani treba da u vama podstaknu zbrkane i manipulaciji podložne emocije ponosa i patriotizma koje sprečavaju zdravo rezonovanje.

Moram priznati da sam se posle čuvenog jedanaestog septembra i sama nakratko našla u lavirintu tih dirigovanih patriotskih emocija. Neko vreme nakon tog događaja čak sam i sanjala o tome da stupim u redove Central-

* Sudski proces koji je pred Teksaskim sudom 1973. godine pokrenula trudnica pod pseudonimom Džejn Rou, tvrdeći da zabrana abortusa narušava njeno pravo na privatnost. Vrhovni sud Sjedinjenih Država je doneo presudu u njenu korist, ustanovivši pravo žene na abortus (prim. prev.).

ne obaveštajne službe! Naravno, bilo je malo verovatno da bi CIA otvorila svoja vrata za ženu koja je napisala ozloglašeni roman o „ševi bez rajfsferšlusa“! Uprkos tome, prosto sam čeznula da se stavim u službu svoje domovine. Ošamućeno sam se teturala ulicama svog rodnog grada, pokušavajući da smislim kako bih mogla zaštititi Njujork od budućih terorističkih napada.

I ja mogu nasesti na te lažne patriotske slogane, baš kao i svi ostali. Ali uprkos tome nastojim da se pre ili kasnije trgnem iz nesvesti i vratim u stvarnost.

Na tom mestu studenti i predavači su me pozdravili snažnim ovacijama, dok su me roditelji zasuli još snažnijim zvižducima. Oni očigledno nisu želeli da me vide u Centralnoj obaveštajnoj službi (koju njeni simpatizeri od milošte nazivaju jednostavno CIA). Bilo bi im daleko draže da su mogli da me spakuju u Gvantanamo ili Abu Graib.

Zašto bi bilo ko želeo da blokira vaše razmišljanje? Iz jednog od sledećih razloga: da bi vas opelješio, da bi nešto zataškao, ili da bi ugrozio vaš život pretvarajući se kako vas zapravo štiti.

Ako novogovor sužava dijapazon vašeg razmišljanja, onda ga jasno izražavanje ponovo proširuje. Ako licemerna terminologija „novog doba“ zasenjuje istinu pomodarskim frazama, onda pokušaj da se prodre u njeno pravo značenje otkriva beskrajnu prazninu u njenom jezgru. Ako politički govor ima za cilj da nas uljuljka i obesvesti svojim vešto smišljenim sloganima, onda nam jasno i konkretno izražavanje pomaže da razbijemo čini i da se razbudimo.

Oznake „desničarski“ i „levičarski“, po mom mišljenju, ne mogu adekvatno objasniti do čega je ljudima uistinu stalo. One su se pretvorile u nova sredstva cenzure i zamaglivanja istine. Time što nešto proglašavamo za „desničarsko“ ili „levičarsko“ mi naprosto isključujemo istinu. Niko o sebi uistinu ne razmišlja kao o desničaru

ili levičaru, već kao o osobi sa svojim ličnim kompleksnim stanovištima.

Najveću opasnost sa kojom se danas suočavamo predstavljaju ortodoksni sistemi razmišljanja koji nam lansiraju svoje automatske pretpostavke. Pošto nas političari, novinari, reklamni agenti i gurui „novog doba“ dele na desničare i levičare, mi s vremenom i sami počinjemo da se svrstavamo u jednu od tih kategorija, iako smo svesni da takva podela ograničava i ukalupljuje naša stanovišta. Takva organizacija stvari dovodi do nejasnog i zbrkanog razmišljanja, što onima koji vode igru omogućava da orobe naše novčanike i naše živote.

Jedan deo publike dočekao je kraj mog govora glasnim klicanjem i ovacijama, a drugi snažnim zvižducima i izrazima negodovanja. Dobro je, pomislila sam. Ako sam proizvela ovakvu reakciju, sigurno radim pravu stvar.

Ostatak dana provela sam na svečanoj ceremoniji koju je priredilo osoblje odseka za engleski jezik i na prijemu koji je istim povodom bio organizovan u domu predsednika CSI-a. Većina studenata i predavača koje sam tamo srela bili su ohrabreni mojim govorom. Bilo im je drago što su čuli nešto više od standardnih fraza uobičajenih u takvim prilikama.

Sutradan su se u lokalnim novinama pojavili prikazi tog događaja. Reporteru su izveštavali da je moj govor podstakao i ovacije i zvižduke, mada su negativne reakcije dobile više prostora. Osećala sam se pomalo ispaljeno. Na mom veb-sajtu takođe su se pojavile suprotne reakcije – „ti komunjarska, lezbijska kučko“ i „hvala bogu da ste rekli istinu“.

Moje knjige su oduvek nailazile na kontroverzan prijem. Jedni su me zasipali izlivima mržnje, a drugi hvalospevima. Bila sam već naviknuta na takve situacije. Kakav je to pisac koji ne uspe da uzburka emocije svojih čitalaca? Kakav je to učitelj koji na kraju u svoje grlo ne sruči vrč sa otrovom? U stara vremena pisci su bili zatvarani u podzemne tamnice i osuđivani na smrt. Veštice